

Posudek
na habilitační práci Davida Kroči
Česká problémová dramatika 60. let 20. století

Monografie Davida Kroči, předložená jako habilitační práce, je ve všech ohledech standardní vědecký počín. Jde o metodologicky, koncepčně zřetelně uchopenou monografii, napsanou přehledně, jasně a čtivě.

Kročá si volí dosud málo zpracovávané téma. Logicky tak navazuje na svůj předchozí výzkum prezentovaný monografií *Poetika dramatu a básně Josefa Topola*, a především spolupráci na tzv. Janouškových *Dějínách české literatury 1945-89*. Odtud se de facto nutně vynořuje jeho zájem, protože formát soustavných a přehledných dějin z podstaty neumožňuje analytické sondy. Ty si autor může dopřát až v této monografii. Metodologicky práci ukotvuje v první kapitole, přičemž se velmi těsně přimyká k dosavadní interpretační a metodologické tradici, kterou tu reprezentuje především literárněvědný přístup Pavla Janouška k dramatu (a zdroje, z nichž Janoušek vychází). Tato východiska Kroča nijak nepřekračuje ani neposouvá. V tomto ohledu se zřetelně projevuje i pedagogický aspekt práce a autorovy dlouholeté pedagogické zkušenosti – Kroča chce zjevně danou metodologickou problematiku zpřístupnit a zpřehlednit svým studentům. Výklad je zde pečlivý, opírá se o všechny nezbytné, bohužel téměř výhradně české zdroje, neproblematizuje, ale sumarizuje, shrnuje. V tomto smyslu může celá první část práce „Teorie a kontexty“ fungovat jako vhodný úvod do dané problematiky.

Původní, a podstatně přínosné jádro práce tkví spíše v aplikaci již ustavené metodologie na dosud málo popsaný materiál. Jde tedy o zaplňování bílých míst v recepci dobově jistě pozoruhodných her. Samotný výběr je poměrně provokativní – nejde vždy o případy automaticky spojované s žánrem „problémové“ hry, v případě Gardavského a Rejnuše jde autory v podstatě zapomenuté, u ostatních dnes do popředí vystupují úplně jiné části jejich tvorby. Výběr přitom má svou vnitřní logiku. Zvýrazňuje autorské strategie a zejména práci s apokryfem a podobenstvím v jednotlivých dramatech.

Hry jsou pečlivě analyzovány. Kroča zavedeným způsobem explikuje obsahy, motivickou strukturu, práci s jazykem atp. A samozřejmě identifikuje posuny vůči původním pretextům, které jsou v pozadí apokryfních dramát. Samotné interpretace nejsou nijak razantní, usilují se co nejpřesněji přimknout k autorskému záměru (v tomhle se samozřejmě projevují Kročova metodologická východiska). Ve své důslednosti, názornosti a metodičnosti jsou tyto interpretace velmi instruktivní.

Ke své škodě Kroča interpretuje hry jen zevnitř a nepodniká zásadnější komparace ke světovému dramatu – tím celý fenomén poněkud zapouzdřuje do českého, lokálního prostoru. Přitom by se tu nabízely mnohé souvislosti: zvrstvení několik rovin fikce v Mahlerově *Mlýně* by bylo dobré porovnat s Weissovým *Marat/Sade* (nebo třeba i Radokovou inscenací *Hry o lásce a smrti*), Rejnušův (potažmo Renčův) hamletovský apokryf není první svého druhu, podobně je zajímavou otázkou, kolik dluží Uhdeho „*Antigona*“ u nás dobře známé verzi Anhouilově. U Gardavského bych se mohli ptát, zda nemá smysl krom filosofických souvislostí zvážit i dobový vliv inscenací lidového dramatu v tehdejší Mahenově činohře či aktuálně propukající zájem o A. Artauda a jeho pojetí rituálního divadla. Naznačením těchto, velmi

dobových, divadelních souvislostí chci upozornit na jisté úskalí Kročou použité metody – chápání dramatického textu jako literárního díla ho do určité míry vyvazuje z produkčních vazeb živé divadelní kultury, ve kterých přirozeně vzniká. A je potřeba důsledně zvažovat, zda tyto vazby nejsou pro vznik i dobový ohlas her podstatné.

Tím souvisí nejzásadnější polemická poznámka ke Kročově monografii: všechny hry jsou v závěru dílčích analýz interpretovány jako nadčasové. Tato poněkud vágní formulace ale není nijak rozvedena, koncepčně vyložena. Zde zároveň naráží úzké literárněvědné pojetí dramatu na své meze – z hlediska divadelní kultury je těžko možné hry označit za nadčasové, když se prostě nehrají. (Tj. abychom použili strukturalistickou terminologii – nejsou konkretizovány/aktualizovány jednotlivými inscenacemi). Statistika je v tomto směru neúprosná: *Čtyřicet zlosynů a jedno neviňátko* má 8 inscenací v roce 1966, pak jednu 1988 a jednu 1992 (následně Daněk postupně zmizí z českých jevišť). Mahlerův *Mlýn* má opravdu jednu českou a jedinou slovenskou inscenaci dobovou. Rejnušův *Urhamlet* má svou rozhlasovou verzi z 60. let, která se stále reprizuje. Divadelní verze, Renčovo *Královské vraždění* 7 inscenací (ale opět jen v letech 1966 a 1967). Uhdeho *Děvka z města Théby* jediné dvě inscenace v roce 1967. Gadavského *Já, Jákob* jen jedinou, tedy premiérovou inscenaci. Fakt, že (nejen?) dnešní inscenační praxe se s podstatnou částí dramatu 60. let mívá, nemůžeme odbýt jen konstatováním, že literární drama ztratilo v dnešním divadle svou roli (protiřečí tomu intenzivní zájem některých dramaturgů o současné hry). Spíš je to výzva, zda nejit v analýze her hlouběji – např. důrazněji odlišit jistou zastaralost her v rovině formální od vrstvy tématické (která se může jevit jako univerzální). Ale proč by někdo sáhl pro Uhdeho apokryfní dekonstrukci *Antigony*, když je tu podobně razantní, současnější verze Romana Sikory? A možná bychom si měli důsledně položit otázku: není dramatický apokryf vždy do jisté míry odsouzen k tomu, aby byl dobový a s dobou odezněla i jeho aktuálnost?

Otázka po koncepčním uchopení „nadčasovosti“ (či aktuálnosti) dramatu není jen otázka úzce metodologická – je to otázka po vztahu živé divadelní kultury a dramatu, a to po jejich oboustranném vztahu. Tady by opravdu mělo smysl – i pedagogicky – více zohledňovat vzájemnou vazbu mezi dramatem a divadlem. Nezůstávat v interpretaci jen ve vnitřním okruhu díla, ale razantněji překročit interpretačně směrem k současnosti a onu spíš jen deklarovanou „nadčasovost“ ukázat v důsledně dnešní perspektivě. Ve chvíli, kdy vazbu mezi divadlem a dramatem oslabujeme (nebo aktuální živé divadlo prostě necháváme stranou), nakonec poškozujeme obě strany...

Předloženou monografii považuje za zcela relevantní publikační počín a rozhodně splňuje obsahové i formální nároky kladené Filozofickou fakultou MU na habilitační práce. Jako každý kvalitní vědecký text zároveň nutně provokuje některé širší otázky, které je nutno stále znovu klást a pokoušet se na ně odpovídat.

15. 5. 2021

Doc. David Drozd. Ph.D.

Katedra divadelních studií FF MU